

JOCHANAN BEN ZAKKAI - יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי

De moeilijke beslissing

INFOBLAD

Jeroesjalajiem, rond het jaar 70. De stad is omsingeld door Romeinse legioenen. De bewoners zijn hopeloos verdeeld over wat ze het beste kunnen doen. Vertrouwen op een wonder? Doorvechten tot de laatste man? Dan komt Jochanan ben Zakai met een ander idee. Hij laat zich in het geheim de stad uitsmokkelen om te onderhandelen met de Romeinen. Sommigen vinden hem daarom een verrader. Maar voor anderen is hij een held, die het mogelijk maakte om het Jodendom voort te zetten, ook na de verwoesting van het beet hamikdasj.

Drie vrienden

Tegen het einde van de dag zaten ze samen te praten. Eliëzer ben Horkenos, Abba Sikra en Sjimon, drie studievrienden uit Jeroesjalajiem. Af en toe klonk een dreunend geluid. Maar daar waren ze intussen aan gewend geraakt. De stad werd belegerd door een Romeins legioen, dat de muren beschoot met pijlen en stenen. Ineens klonk er een serie harde knallen. 'Wat was dat?' vroeg Sjimon geschrokken. 'Dat is de *ballista*', legde Abba Sikra uit. Die Romeinse ellendelingen hebben een nieuw wapen ingezet. Het is een soort katapult, die van een grote afstand zware stenen de stad in slingert. Moeten ze vooral doen. We laten ons niet bang maken, en al helemaal niet door zo'n ballista. Het is ons al een keer eerder gelukt om de Romeinen weg te jagen. We vechten door totdat Jehoeda weer onafhankelijk is'.

'Ik hoorde dat generaal Vespasianus onderweg is naar Jeroesjalajiem met een leger van 60.000 man', vertelde Eliëzer. 'Tot nu toe heeft niemand in Jehoeda hem tegen kunnen houden. Zelfs Britannië en Gallië, in het verre noorden van het Romeinse Rijk, konden niet tegen hem op. Waarom zou het ons dan wel lukken?' 'Hakadosj Baroech Hoe zal niet toestaan dat de Romeinen het beet hamikdasj verwoesten', zei Sjimon. 'Let maar op, vandaag of morgen gebeurt er een wonder. We moeten vasten en dawwenen. Daar kunnen geen honderd van die Romeinse *ballistae* tegenop'. 'Daar ben ik niet zo zeker van', zei Eliëzer. Het beet hamikdasj is toch al een keer eerder verwoest? Vechten of op een wonder blijven hopen heeft geen zin. Het enige dat we kunnen doen is onderhandelen met de Romeinen, misschien blijft de stad dan gespaard'. 'Je lijkt Rabban Jochanan ben Zakkai wel', zei Abba Sikra. 'Ik heb veel respect voor hem, want hij was de jongste leerling van Hillel en bovendien is hij mijn oom. Maar onderhandelen met de Romeinen, dat nooit!'

Talmoed, Baba Batra 10b

De list met de kist

Kort na zonsondergang lopen drie mannen met een grote kist in de richting van de stadspoort. Het zijn Jochanan Zakkai en twee van zijn leerlingen. Een van hen is Eliëzer. 'We zijn er bijna jongens, zet maar neer', fluistert Jochanan. Hij tilt het deksel van de kist en kruipt er in. Bij de poort worden ze tegengehouden. Om te voorkomen dat er toch met Romeinen wordt onderhandeld, zijn er wachtposten. Niemand mag de stad uit, behalve om een dode te begraven. 'Wie is de overledene?' vraagt de wachter. 'Onze leraar, Rabban Jochanan ben Zakkai'. 'OK, loop maar door. Ik hoorde al dat hij erg ziek was.' Wat een bekende stem', denkt Eliëzer. 'Ik kan het niet zo goed zien in het donker, maar ik weet bijna zeker dat het Abba Sikra is'.

Ze sjouwen de kist naar het Romeinse legerkamp. Daar springt Jochanan ben Zakkai uit de kist en roept: '*Avé caesar* - gegroet, keizer Vespasianus!' De generaal reageert boos. 'Wat een onzin, ik ben de keizer niet!' Jochanan ben Zakkai antwoordt: 'Maar binnenkort bent u dat wel. Want er is voorspeld dat de stad zal worden ingenomen door een vorst'. Vespasianus is verrast. Dan steekt hij zijn hand uit: 'Rabban Jochanan ben Zakkai, welkom. Ja, ik weet wel wie u bent. Mijn spionnen zeggen dat u bereid bent om met ons te onderhandelen. Daar ben ik blij om, want het zou jammer zijn als ik deze mooie stad zou moeten verwoesten. Daarom wil ik u om advies vragen,' vervolgde de generaal. 'Ik heb een kostbare pot met honing, maar er zit een gevaarlijke gifslang omheen. Hoe kan ik dat ondiep weg krijgen zonder de pot te breken?' Jochanan ben Zakkai zweeg. 'Neem deze man gevangen', zei Vespasianus. 'En zorg dat hij goed behandeld wordt'. Talmoed, Gittin 56a

Drie wensen

Drie dagen later. Plotseling rent een koerier het legerkamp binnen. 'De keizer is dood! Nero is gestorven!' roept hij. Nog nahijgend vertelt de man dat er een opstand was uitgebroken in Rome en dat keizer Nero zelfmoord gepleegd had. 'Generaal Vespasianus, u wordt verzocht zo snel mogelijk terug te keren naar Rome, want u bent uitgeroepen als de nieuwe keizer'.

De verbaasde Vespasianus gaf opdracht om Jochanan ben Zakkai uit de gevangenis halen. 'Omdat uw voorspelling is uitgekomen, mag u drie wensen doen', zei hij. Jochanan ben Zakkai hoefde niet lang na te denken. 'Sta mij toe om een *jesjjeva*, een leerschool, te openen in het plaatsje Javne', zei hij. De nieuwe keizer knikte instemmend. 'Verder vraag ik uw toestemming om de familie Gamliel uit de stad te laten vertrekken'. Vespasianus dacht even na en knikte weer. 'En mijn laatste wens is een dokter'. Ook deze wens werd toegestaan.

Korte tijd later vertrok Jochanan ben Zakkai naar Javne, een klein plaatsje aan de Middellandse Zee. Daar ging hij door met het bestuderen en uitleggen van de Tora, zoals hij zijn hele leven had gedaan. De familie Gamliel, nakomelingen van Hillel, hielp hem daarbij. Ook andere Torageleerden voegden zich bij hem. De dokter zorgde ervoor dat degenen die verzwakt door de honger vanuit Jeroesjalajiem in Javne aankwamen, de nodige medische verzorging kregen. Talmoed, Gittin 56b

Verwoesting

Voor zijn vertrek benoemde Vespasianus zijn zoon Titus als de nieuwe bevelhebber over het leger. Die voerde meteen de strijd op. Op de 17^e dag van de maand Tammoez begaven de stadsmuren het door de voortdurende beschietingen. De bewoners van Jeroesjalajiem wisten nog even stand te houden in de buurt rondom het beet hamikdasj.

Maar drie weken later, op de negende dag van de maand Av, bestormden de troepen van Titus de stad. Soldaten wierpen brandende fakkels in het beet hamikdasj. Het duurde niet lang of het gebouw stond in lichterlaaie. Het vuur breidde zich uit in de stad en verwoestte alles. Veel mensen kwamen om in de vlammen. De inwoners die de ramp overleefden, werden gevangen genomen en als slaven naar Rome overgebracht. Degenen die wisten te ontsnappen vluchtten naar plaatsen waar het rustiger was, in andere landen rond de Middellandse Zee of het Nabije Oosten.

Doorgaan

Toen Jochanan ben Zakai het bericht kreeg dat Jeroesjalajiem was verwoest, was hij diep bedroefd. Hij huilde bij de ruïnes van het beet hamikdasj. Tegelijkertijd troostte zijn leerlingen door te zeggen dat het Jodendom kon blijven voortbestaan, ook nu het religieuze centrum verwoest was. 'In plaats van offers te brengen kunnen we dawwenen en goede daden doen', legde hij uit.

Rabban Jochanan ben Zakkai zorgde er voor dat het Sanhedrien weer werd opgericht in Javne. Het bestond uit 71 van de belangrijkste joodse geleerden. Ze kregen vragen uit de hele joodse wereld. Hoe moest het Jodendom verder zonder het beet hamikdasj? Hoe kon het joodse volk blijven bestaan, ook zonder eigen land? Hoe kon de eenheid bewaard blijven, ondanks dat joden verspreid over verschillende landen woonden?

In de komende jaren zouden de Torageleerden in Javne antwoord proberen te vinden op deze vragen. Rabban Jochanan ben Zakkai leefde nog ongeveer tien jaar in Javne. Na zijn dood werd hij begraven in Tiberias. Rabban Gamliel, een van de nakomelingen van Hillel, volgde hem op als religieuze leider.

EXTRA INFO De tijd van Jochanan ben Zakai

Onrust	Na de dood van Herodes werd Jehoeda in het jaar 6 na de jaartelling een provincie van het Romeinse rijk. Het land werd bestuurd door gouverneurs. Ze onderdrukten de bevolking met harde hand en legden hoge belastingen op. Door veel geld naar Rome te sturen hoopten ze indruk te maken op de keizer. Verder waren de gouverneurs er vooral op uit om zelf zo rijk mogelijk te worden. De bevolking van Jehoeda was verontwaardigd, maar verdeeld over de manier waarop ze hierop moesten reageren. Er waren drie groepen: de Zeloten, de Peroesjiem en de Essenen.
Opstand	De Zeloten wilden vechten voor de onafhankelijkheid van Jehoeda, ondanks de enorme Romeinse overmacht. Met de Makkabiem als voorbeeld vielen ze vanuit hinderlagen in de bergen Romeinse soldaten aan. Onderhandelen met de Romeinen zagen ze als verraad. Toen een van de gouverneurs geld stal dat toebehoorde aan het beet hamikdasj, kwam de bevolking van Jeroesjalajiem onder leiding van de Zeloten in opstand. In het jaar 66 lukte het om de Romeinen, die toen nog maar met weinigen waren, te verjagen.
Verdeeld	In het jaar 67 viel een Romeins leger van 60.000 goed getrainde soldaten Jehoeda vanuit het noorden binnen. Het leger stond onder leiding van generaal Vespasianus, die veel ervaring had in het onderdrukken van opstanden. Maar hij stond ook open voor onderhandelingen. De Zeloten wilden daar niets van weten, evenals de Essenen, die er op vertrouwden dat het beet hamikdasj door een wonder gespaard zou blijven. De Peroesjiem, waaronder veel geleerden, waren wel bereid om te onderhandelen met de Romeinen. Zij zagen dit als een mogelijkheid om het Jodendom te redden.
Jochanan ben Zakai	Jochanan ben Zakkai, de geestelijke leider van het joodse volk, maakte zich zorgen om de bewoners van Jeroesjalajiem. Toen hij merkte dat de mensen zo'n honger hadden dat ze soep probeerden te koken van stro, besloot hij met de Romeinen te gaan onderhandelen. Om de wachtposten van de Zeloten te misleiden, liet hij zich in een doodskist buiten de stadsmuren smokkelen. Vespasianus gaf hem toestemming om een jesjieva, een leerschool, te openen in Javne.
Jeroesjalajiem	Nadat Vespasianus onverwacht tot keizer was uitgeroepen, kreeg zijn zoon Titus het bevel over het leger. Hij nam de stad in en verwoestte het beet hamikdasj. Duizenden werden gedood of gevangen genomen. De Romeinen hadden de gewoonte om een triomfboog op te richten wanneer een generaal na een overwinning naar Rome terugkeerde. De Titusboog werd gebouwd als monument voor de nederlaag van Jehoeda. Op de boog staan onder andere Joodse krijgsgevangenen en afbeeldingen van de oorlogsbuit, waaronder de menora uit het beet hamikdasj.
Javne	Na de verwoesting van Jeroesjalajiem werd Javne het nieuwe religieuze centrum van het Jodendom. Het Sanhedrien werd weer opgericht, met als voorzitter Rabban Jochanan ben Zakai. Hij werd opgevolgd door Rabban Gamliel, een nakomeling van Hillel.